

19.8.2009

Dnro 1430/4/08

Ratkaisija: Apulaisoikeusasiamies Jukka Lindstedt

Esittelijä: Oikeusasiamiehensihteeri Astrid Geisor-Goman

KESKENERÄISESTÄ ESITUTKINNASTA TULEE ANTAA TIETOA KAIKILLE ASIANOSAISILLE TASAPUOLISESTI

1 KANTELU

Kantelija arvosteli 17.4.2008 eduskunnan oikeusasiamiehelle osoittamassaan kantelukirjoituksessa - - poliisilaitoksen ylikonstaapelin menettelyä lapseen kohdistuvan seksuaalirikoksen esitutkinnassa.

Kantelija arvosteli erityisesti sitä, että ylikonstaapeli ilmoitti esitutinnan lopettamista koskevasta ratkaisusta vain epäilylle eli lapsen isälle eikä hänelle, lapsen äidille, lainkaan. Lisäksi ylikonstaapeli oli esitutinnan aikana tiiviissä yhteydessä epäiltyyn, mutta häneen vain kerran. Ylikonstaapeli oli kantelijan mukaan neuvonut rikoksesta epäiltyä isää lapsen huoltajuutta koskevissa asioissa ja käyttäytynyt sopimattomasti puhelinkeskustelussa kantelijaa kohtaan esittäessään moitteita kantelijalle lapsen tapaamisjärjestelyistä.

Kantelijan näkemyksen mukaan ylikonstaapeli oli rikkonut hänen oikeuksiaan saada esitutkinnasta tietoa yhtä tasapuolisesti kuin rikoksesta epäilty. Ylikonstaapeli oli lisäksi mahdollistanut lapsen isän uhkaavan käyttäytymisen häntä kohtaan ilman, että hän tiesi, mistä oli kysymys. Kantelija kyseenalaisti ylikonstaapelin menettelyn puolueettomuuden.

- - -

3 RATKAISU

3.1 Sovellettavat oikeusohjeet

Tasapuolisen kohtelun vaatimus

Perustuslain 6 §:n 1 momentin mukaan ihmiset ovat yhdenvertaisia lain edessä. Perustuslain yleiseen yhdenvertaisuussäännökseen on katsottu sisältyvän mielivallan kielto ja vaatimus tasapuolisesta kohtelusta samanlaisissa tapauksissa (Perusoikeudet, 1999, s. 233). Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että viranomaisen tulee soveltaa lakia yhdenvertaisesti tekemättä muita eroja kuin laista ilmenee. Yhdenvertaisuussäännös tulee ottaa huomioon kaikessa viranomaistoiminnassa ja julkisen vallan käytössä.

Julkisen vallan on perustuslain 22 §:n mukaan turvattava perusoikeuksien ja ihmisoikeuksien toteutuminen, kuten perustuslaissa turvatun yhdenvertaisuuden toteutuminen.

Tietojen antaminen keskeneräisestä esitutkinnasta

Yleinen julkisuus- ja salassapitolainsäädäntö

Perustuslain 12 §:n 2 momentin mukaan viranomaisen hallussa olevat asiakirjat ja muut tallenteet ovat julkisia, jollei niiden julkisuutta ole välttämättömien syiden vuoksi lailla erikseen rajoitettu. Jokaisella on oikeus saada tieto julkisesta asiakirjasta ja tallenteesta. Mainittu perustuslain säännös ilmentää osaltaan hallinnossa muutoinkin noudatettavaa julkisuusperiaatetta.

Viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain (jäljempänä julkisuuslain) 1 §:n 1 momentin mukaan viranomaisen hallussa olevat asiakirjat ovat julkisia, jollei tässä laissa tai muussa lainsäädännössä erikseen toisin säädetä.

Julkisuuslain 6 §:n 3 momentin mukaan jos asiassa annetaan toimituskirja tai muu asiakirja, viranomaisen on huolehdittava mahdollisuuksiensa mukaan tarvittaessa siitä, että asianosainen voi saada asiakirjan sisällöstä tiedon ennen sen julkiseksi tuleamista.

Julkisuuslain 11 §:n 1 momentin mukaan hakijalla, valittajalla sekä muulla, jonka oikeutta, etua tai velvollisuutta asia koskee (*asianosainen*), on oikeus saada asiaa käsittelevältä tai käsitelleeltä viranomaiselta tieto muunkin kuin julkisen asiakirjan sisällöstä, joka voi tai on voinut vaikuttaa hänen asiansa käsittelyyn. Pykälän 2 momentissa säädetään tähän asianosaisen oikeuteen eräitä poikkeuksia, joista mainittakoon tässä seuraavat. Asianosaisella, hänen edustajallaan ja avustajallaan ei ole oikeutta asiakirjaan, josta tiedon antaminen olisi vastoin erittäin tärkeää yleistä etua taikka lapsen etua tai muuta erittäin tärkeitä yksityistä etua (1 kohta) eikä myöskään esitutkinnassa ja poliisitutkinnassa esitettyyn tai laadittuun asiakirjaan ennen tutkinnan lopettamista, jos tiedon antamisesta aiheutuisi haittaa asian selvittämiseksi (2 kohta). Asianosaisen edustajalla ja avustajalla on samanlainen oikeus asiakirjan saamiseen kuin asianosaisellakin. Asianosaisen edustajalla tarkoitetaan esimerkiksi alaikäisen huoltajaa, joka edustaa lasta lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta annetun lain (361/1983) 4 §:n 2 momentin mukaan tämän henkilöä koskevissa asioissa, jollei toisin ole säädetty.

Julkisuuslain 12 §:n mukaan jokaisella on oikeus saada tieto hänestä itsestään viranomaisen asiakirjaan sisältyvistä tiedoista 11 §:ssä säädettyin rajoituksin, jollei laissa toisin säädetä. Alaikäisen laillisella edustajalla (esimerkiksi huoltajalla) on julkisuuslain 12 §:n nojalla oikeus saada tieto myös alaikäisen lapsensa tiedoista, ellei lain 11 §:stä muuta johdu.

Julkisuuslain 17 §:n mukaan viranomainen on tämän lain nojalla päätöksiä tehdessään ja muutoinkin tehtäviään hoitaessaan velvollinen huolehtimaan siitä, että tietojen saamista viranomaisen toiminnasta ei lain 1 §:ssä säädetty julkisuusperiaate ja 3 §:ssä säädetty lain tarkoitus huomioon ottaen rajoiteta ilman asiallista ja laissa säädettyä perustetta eikä enempää kuin suojattavan edun vuoksi on tarpeellista ja että tiedon pyytäjiä kohdellaan tasapuolisesti. Lain 3 §:n mukaan julkisuuslaissa säädettyjen tiedonsaantioikeuksien ja muun viranomaistoiminnan tarkoituksena on toteuttaa avoimutta ja hyvää tiedonhallintatapaa sekä antaa yksilölle mahdollisuus valvoa julkisen vallan käyttöä sekä vaikuttaa julkisen vallan käyttöön ja valvoa oikeuksiaan ja etujaan.

Julkisuuslain 24 §:n 1 momentin 3 kohdan mukaan salassa pidettäviä viranomaisen asiakirjoja ovat, jollei erikseen toisin säädetä: poliisille ja muille esitutkintaviranomaisille ja viralliselle syyttäjälle sekä tarkastus- ja valvontaviranomaisille tehdyt ilmoitukset rikoksesta, esitutkintaa ja syyteharkintaa varten saadut ja laaditut asiakirjat sekä haastehakemus, haaste ja siihen annettu vastaus rikosasiassa,

kunnes asia on ollut esillä tuomioistuimen istunnossa taikka kun virallinen syyttäjä on päättänyt jättää syytteen nostamatta tai kun asia on jätetty sikseen, jollei ole ilmeistä, että tiedon antaminen niistä ei vaaranna rikoksen selvittämistä tai tutkinnan tarkoituksen toteutumista tai ilman painavaa syytä aiheuta asiaan osalliselle vahinkoa tai kärsimystä tai estä tuomioistuinta käyttämästä oikeutta määrätä asiakirjojen salassapidosta oikeudenkäynnin julkisuudesta annetun lain mukaan.

Tietojen antamisesta esitutkintalainsäädännössä

Esitutkintalain 11 §:n mukaan asianosaisella on oikeus saada tietoonsa, mitä esitutkinnassa on käynyt ilmi, niin pian kuin siitä ei voi aiheutua haittaa rikoksen selvittämislle.

Esitutkintalain 8 §:n mukaan esitutkinnassa ei kenenkään oikeuksiin saa puuttua enempää kuin on välttämätöntä esitutkinnan tarkoituksen saavuttamiseksi. Esitutkinta on toimitettava siten, ettei kehtään aiheuttomasti saateta epäluulon alaiseksi ja ettei kenellekään tarpeettomasti aiheuteta vahinkoa tai haittaa.

3.3 Selvitys tapahtumien kulusta

Saaduista selvityksistä ilmenee, että TYKS:n Lasten ja nuorten oikeuspsykiatrian tutkimusyksikön viranomaispalaverissa 3.4.2008 oli todettu, että kantelijan lasta koskevan hyväksikäyttöasian tutkinnassa ei ollut tullut ilmi seikkoja, joiden perusteella olisi syytä epäillä asiassa tapahtuneen rikosta. Viranomaispalaverissa oli lisäksi tultu siihen tulokseen, että oli lapsen edun mukaista, että lapsen ja lapsen isän väliset tapaamiset aloitetaan mahdollisimman nopeasti, koska lapsi ja isä eivät olleet nähneet toisiaan neljään kuukauteen. Ylikonstaapelin kantelun johdosta antaman selvityksen mukaan kyseisessä viranomaispalaverissa oli sovittu, että poliisi ilmoittaa asiasta lapsen isälle ja sosiaalitoimen edustaja ottaa yhteyttä kantelijaan tapaamisjärjestelyiden osalta.

Ylikonstaapeli kertoo lausunnossaan, että "olen kokouksen jälkeen ilmoittanut puhelimitse lapsen isälle, että poliisi tulee tekemään kyseisen rikosasian esitutkinnassa lopettamispäätöksen, jonka mukaan asiassa ei ole tapahtunut rikosta, kun jutun tutkinnanjohtaja palaa lomalta".

3.2

Kannanotto

Ylikonstaapelin selvityksestä ilmenee, että hän oli luovuttanut rikoksesta epäillylle tietoja keskeneneräisestä esitutkinnasta. Tässä asiassa on kysymys näin ollen siitä, oliko ylikonstaapeli oikeutettu luovuttamaan keskeneneräisestä esitutkinnasta tietoja rikoksesta epäillylle ja menettelikö ylikonstaapeli oikein jättäessään saman tiedon antamatta asian asianomistajalle.

3.2.1

Ylikonstaapelin menettely tietojen antamisessa

Julkisuuslaissa säädetään edellä selostetulla tavalla esitutkintatietojen julkisuudesta. Lainkohdan mukaan kysymyksessä olevien esitutkinta-asiakirjojen osalta on olemassa ns. salassapito-olettama. Tämä tarkoittaa sitä, että salassapito on lähtökohta; jos kuitenkin on ilmeistä, ettei tiedon antamisesta aiheudu laissa mainittuja vahinkoseurauksia, tieto voidaan antaa.

Esitutkintalain 11 §:n mukaan asianosaisella on oikeus saada tietoonsa, mitä esitutkinnassa on käynyt ilmi, niin pian kuin siitä ei voi aiheutua haittaa rikoksen selvittämislle.

Totean, että asianosaisen edustajalla ja avustajalla on samanlainen oikeus asiakirjan saamiseen kuin asianosaisellakin. Asianosaisen edustajalla tarkoitetaan esimerkiksi alaikäisen huoltajaa, joka edustaa lasta lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta annetun lain (361/1983) 4 §:n 2 momentin mukaan tämän henkilöä koskevissa asioissa, jollei toisin ole säädetty. Lisäksi on huomioitava, että julkisuuslain 12 §:n mukaan jokaisella on oikeus saada tieto hänestä itsestään viranomaisen asiakirjaan sisältyvistä tiedoista 11 §:ssä säädettyin rajoituksin, jollei laissa toisin säädetä. Alaikäisen laillisella edustajalla (esimerkiksi huoltajalla) on julkisuuslain 12 §:n nojalla oikeus saada tieto myös alaikäisen lapsensa tiedoista, ellei lain 11 §:stä muuta johdu.

Näkemykseni mukaan kantelija on ollut alaikäisen tyttärensä huoltajana sekä asianosainen että asianomistaja nyt kysymyksessä olevassa esitutkinnassa.

Asianosaiset voivat yllä mainittujen säännösten perusteella saada tietoja esitutkinnassa esiin tulleista seikoista, vaikka esitutkintaa koskevat asiakirjat julkisuuslain 24 §:n 1 momentin 3 kohdan nojalla olisivatkin vielä salassa pidettäviä. Yhteinen arviointiperuste tiedon antamiselle asianosaiselle sekä esitutkintalain että julkisuuslain mukaan on se, voiko tiedon antamisesta aiheutua haittaa rikoksen selvittämiseksi. Tämä edellytys on varsin joustava ja jättää soveltajalleen suhteellisen paljon harkintavaltaa. Minun käsitykseni mukaan tämän perusteen vaikutus voi sitä paitsi olla eri asianosaisten kohdalla erilainen. On mahdollista, että asianomistajalle ilmaistaan tietoja, joita esimerkiksi epäillylle ei voida katsoa voitavan antaa, tai toisin päin. Esitutkinnalta vaadittava puolueettomuus ei siten käsitykseni mukaan merkitse sitä, että kaikille asianosaisille aina annetaan esitutkinnan kaikissa vaiheissa täsmälleen samat tiedot esitutkinnasta: tietojen antamisesta aiheutuva vaara rikoksen selvittämiseksi ei välttämättä ole sama kaikkien asianosaisten kohdalla. Luonnollisesti on kuitenkin huomattava, että tällainen tilanne on herkkä epäluuloille puolueellisuudesta.

Länsi-Suomen lääninhallituksen poliisiosaston lausunnossa todetaan, että "esitutkinnassa on usein tilanteita, joissa poliisi ei voi kertoa heti kaikkea tietoonsa tullutta asianosaiselle. Nyt saaduista selvityksistä ei kuitenkaan saa suoraa selkoa siitä, miten rikoksen selvittämiseksi olisi voinut aiheutua haittaa, jos 3.4.2008 olleen viranomaispalaverin jälkeen poliisi olisi antanut tietoa tilanteesta epäillynä olleen isän lisäksi myös asianomistajataholla olevalle äidille."

Saadun selvityksen perusteella viranomaispalaverissa oli kuitenkin käynyt ilmi, että asiassa ei ollut syytä enää epäillä rikosta tapahtuneen. Siten tiedon antaminen kantelijalle ei näkemykseni mukaan enää voinut aiheuttaa haittaa rikoksen selvittämiseksi.

Länsi-Suomen lääninhallitus on lausunnossaan todennut, että lapsen etu on ilmeisesti ollut viranomaistoiminnan merkittävänä vaikuttimena. Viranomaisten ensisijaisena huolenaiheena oli saada lapsen tapaamisoikeudet isään nähden toteutumaan.

Tällä toteamuksella ilmeisesti viitataan viranomaisen mahdollisuuteen rajoittaa asianomaisen ja asianomistajan tiedonsaantioikeutta julkisuuslain 11 §:n 2 momentin 1 kohdan perusteella, jonka mukaan asianosaisella, hänen edustajallaan ja avustajallaan ei ole oikeutta asiakirjaan, josta tiedon antaminen olisi vastoin erittäin tärkeää yleistä etua taikka lapsen etua tai muuta erittäin tärkeätä yksityistä etua.

Asianomistajan tiedonsaantioikeutta voidaan julkisuuslain 12 §:n mukaan rajoittaa samoin perustein.

Julkisuuslain 11 §:n 2 momentin 1 kohdan osalta hallituksen esityksessä (HE 30/1998 vp) on todettu muun muassa, että sen selvittäminen, onko tiedon antaminen asiakirjasta vastoin erityisen tärkeää yleistä tai yksityistä etua, edellyttää aina tapauskohtaista arviointia. Viranomaisen on tapauskohtaisessa kokonaisharkinnassa pyrittävä sovittamaan yhteen yksilön oikeusturvan kannalta keskeinen vaatimus oikeudesta saada tietää itseään koskevan ratkaisun perusteet ja toista koskevat tärkeät edut samoin kuin keskeisten yhteiskunnallisten tavoitteiden ja sääntelyiden tarkoituksen toteuttaminen.

Oikeuskirjallisuuden mukaan lapsen edun huomioon ottaminen asianosaisen tiedonsaantioikeuden rajoituksena on tärkeitä erityisesti sellaisissa tapauksissa, jossa vajaanlaisen ja hänen laillisten edustajiensa intressit eivät käy yksin (Julkisuus- ja salassapitolainsäädäntö; Wallin- Konstari, 2000 s. 257).

Saaduissa selvityksissä ei kuitenkaan ole otettu kantaa siihen, miten olisi ollut lapsen edun vastais- ta, jos poliisi olisi antanut vielä keskeneräisestä esitutkinnasta tietoa epäiltyä olleen isän lisäksi myös asianomistajataholla olevalle äidille. Tästä syystä en myöskään lähde arvioimaan nyt tehtyä ratkaisua julkisuuslain 11 §:n 2 momentin 1 kohdan rajoitusperusteiden näkökulmasta.

Sen sijaan arvioin, olisiko kantelijan tullut rikoksesta epäillyn isän tavoin saada hänelle annettu en- nakkotieto esitutinnan lopettamisesta.

Oikeuskirjallisuudessa on katsottu, että tasapuolisuus- eli objektiivisuusperiaate on esitutinnan "kul- tainen sääntö". Virkamiesten tulee virkatoiminnassaan kohdella tasapuolisesti kaikkia henkilöitä. Poliisilain 2 §:n 1 momentissa säädetään, että poliisin on toimittava asiallisesti ja puolueettomasti. Tasa-arvoiseen kohteluun veloitetaan yhdenvertaisuutta koskevassa perustuslain 6 §:ssä, jonka 2 momentti sisältää syrjimiskiellon. Esitutkintaa suorittavan virkamiehen on pidettävä mielessä, että hän ei ole asianosainen tutkinnassa. (Helminen – Lehtola – Virolainen, Esitutkinta ja pakkokeinot, 2005, s. 60.)

Oikeuskirjallisuudessa on katsottu, että tasapuolisuuden keskeisenä sisältönä on vaatimus, että viranomaisen on normia tulkitessaan ja soveltaessaan kohdeltava samanlaisia tapauksia samalla tavoin. Yhdenvertaisuusperiaate edellyttää myös päätöksenteon johdonmukaisuutta. Samanlaisissa asioissa on siten yleensä noudatettava samanlaista menettelyä ja johdonmukaista ratkaisulinjaa. (Olli Mäenpää: Hallintolaki ja hyvän hallinnon takeet, s. 85–86.)

Tasapuolisen kohtelun vaatimus sisältyy myös julkisuuslain 17:n § 1 momentissa, jonka mukaan vi- ranomainen on julkisuuslain mukaisia päätöksiä tehdessään velvollinen huolehtimaan siitä, että tie- don pyytäjiä kohdella tasapuolisesti.

Oikeuskirjallisuudessa on esitetty, että tasapuolisuus edellyttää kaikkein tiedonkäyttäjätahojen ja -ryhmien yhdenvertaista kohtelua. Tämä merkitsee muun muassa, että useiden pyydettyä samaa asiakirjaa kaikille annetaan asiakirja samoin perustein ja mahdollisuuksien mukaan myös samanai- kaisesti tai asiakirjaa ei anneta kenellekään. Viranomainen ei siten saa menettelyllään perustaa tie- dollista etusijaa yhdelle pyytäjälle tai pyytäjärhmälle toisen kustannuksella. Mikäli pyyntöön suos- tuminen on viranomaisen harkinnassa, jokaiselle tiedon pyytäjälle on annettava tieto samojen perus- teiden mukaan ja yhtä laajasti. Tällaista harkintavaltaa viranomaisella on etenkin asiakirjan ollessa vielä keskeneräinen. Kun viranomainen antaa tietoa oma-aloitteisesti, sen on vastaavasti toteutetta- va julkisuus mahdollisimman yhdenvertaisesti (Julkisuuden toteuttaminen; Mäenpää, 2008 s. 211).

Esitutkintalain 49 §:n mukaan esitutkinnasta on tiedotettava siten, ettei ketään aiheettomasti saate- ta epäluulon alaiseksi ja ettei kenellekään tarpeettomasti aiheuteta vahinkoa ja haittaa.

Katson, että ylikonstaapeli on menettelyllään perustanut tiedollisen etusijan rikoksesta epäillylle an- taessaan keskeneräisestä esitutkinnasta tietoa vain kantelijan tyttären isälle ja jättäessään saman tiedon antamatta kantelijalle, joka on ollut kyseisen esitutkinnan toinen asianosainen ja asianomista- ja. Lisäksi tiedon antamisesta on aiheutunut tarpeetonta haittaa esitutkinnan asianomistajataholle eli lapsen äidille, kun lapsen isä pystyi hyödyntämään saamaansa tietoa lapsensa tapaamisjärjestelyi- den järjestämisessä.

Yhdyn Länsi-Suomen lääninhallituksen poliisiosaston näkemykseen siitä, että "esitutkinnan päätök- sen tekeminen kuului tutkinnanjohtajalle eikä jutun tutkijalle, joten varmuutta esitutkinnan päättämi- sestä ei ole voinut olla ylikonstaapelin ilmoittaessa isälle siitä, että poliisi tulee tekemään esitutkin- nassa lopettamispäätöksen. Jos ylikonstaapeli tuolloin kuitenkin katsoi välttämättömäksi ilmoittaa esitutkinnan päättämistä koskevan ennakkokannanoton isälle, olisi samalla ollut aihetta ilmoittaa asian tilasta myös äidille."

Kiinnitän ylikonstaapelin huomiota lisäksi siihen, että julkisuuslain 6 ' :n 3 momentin ns. ennakkotie- tosäännös edellyttää, että seuraamuksen kohteena oleva henkilö itse saa aina ensimmäisenä tietää omassa asiassa tehdystä ratkaisusta. Kyseisen lainkohdan mukaan viranomaisen on mahdolli- suksiensa mukaan huolehdittava tarvittaessa siitä, että asianosainen voi saada asiakirjan sisällöstä tiedon ennen sen julkiseksi tuleamista. Siten edellä mainittu ennakkotietokannanotto olisi tullut antaa molemmille asianomistajille samanaikaisesti.

Toimenpidettäni arvioidessani olen ottanut huomioon sen, että ylikonstaapeli ilmeisesti ilmoitti asias- ta sopimuksen mukaisesti isälle, jotta hän saisi viranomaispalaverissa sovittuun tiedon siitä, että lap- sen ja isän väliset tapaamiset aloitettaisiin mahdollisimman nopeasti. Ylikonstaapeli on nyt kysy- myksessä olevan ratkaisun tehdessään ilmeisesti ollut siinä luulossa, että sosiaalitoimen edustaja on ollut samanaikaisesti yhteydessä kantelijaa lapsen ja isän tapaamisjärjestelyiden toteuttamiseksi. Kiinnitän kuitenkin ylikonstaapelin huomiota siihen, että vain poliisi voi tiedottaa asianosaisille kes- keneräisestä esitutkinnasta. Siten kantelija ei edes olisi voinut saada kyseistä ennakkotietoa esitut- kinnan lopettamisesta sosiaalitoimen edustajalta. Näin ollen tämän tiedon olisi pitänyt tulla poliisilta eikä, kuten tässä tapauksessa, lapsen isältä ja sosiaalitoimen edustajalta ja vasta lopulta poliisilta postitse kirjallisen esitutkinnan lopettamispäätöksen myötä.

Edellä lausuttu huomioon ottaen saatan käsitykseni virheellisestä menettelystä ylikonstaapelin tie- toon. Tässä tarkoituksessa lähetän hänelle kopion päätöksestäni.

Totean lisäksi, että viime kädessä tutkinnanjohtaja on vastuussa siitä, että esitutkinta toimitetaan esitutkintalain mukaisesti. Tutkinnanjohtajalle kuuluu myös kaikkien esitutkinnan kannalta tärkeitten päätösten tekeminen. Tutkinnanjohtaja päättää esitutkinnan aloittamisesta ja johtaa tutkintaa. Hän määrää tarvittavista lisäselvityksistä ja kuulusteluista sekä esitutkinnan päättämisestä.

Tutkinnanjohtaja, komisario on kantelun johdosta antamassaan selvityksessä todennut, että ylikon- staapeli on tottunut itsenäiseen työskentelyyn ja ainoastaan osa tutkinnan suunnittelusta ja mahdolli- sesti tarvittavista pakkokeinoista vaatii neuvottelua komisarion kanssa. Komisario totesi lisäksi saa- neensa reaaliajassa tietoja tapahtumien kulusta ja muutoinkin olleensa tietoinen kantelijan asian tut- kinnasta.

Komisarion mukaan ylikonstaapeli on itsenäisesti hoitanut nyt kysymyksessä olevan rikosasian esitutkintaa. Vaikka komisariolla ei ole ollutkaan huomauttamista ylikonstaapelin menettelyn suhteen, niin pidän kuitenkin kritiikille alttiina sitä, että ylikonstaapeli on antanut tiedon asiasta, josta hänellä ei tiedonantamishetkellä ole voinut olla täyttä varmuutta. Käsitykseni mukaan esitutkinta muodollisesti päätetään vasta sitten, kun tutkinnanjohtaja on hyväksynyt pöytäkirjan allekirjoituksellaan ja todennut, ettei enempää tutkintatoimenpiteitä tarvita.

Saatan edellä lausutun käsitykseni esitutkintapöytäkirjan allekirjoittamishetkestä ja sen vaikutuksesta komisarion ja ylikonstaapelin tietoon. Samalla kiinnitän vastaisen varalle heidän huomiotaan tutkinnanjohtajan ja tutkijan väliseen tehtäväjako.

3.2.2 Väitteet ylikonstaapelin epäasiallisesta käytöksestä

Kantelija koki ylikonstaapelin käytöksen epäasialliseksi ja sopimattomaksi. Kantelijan mukaan ylikonstaapeli oli esittänyt hänelle puhelinkeskustelussa kohtuuttomia ja perusteettomia syytöksiä kantelijan lapsen tapaamisten tarkoituksellisesta ja perusteettomasta estämisestä. Lisäksi ylikonstaapeli oli ollut asian tutkinnan aikana tiiviisti yhteydessä vain lapsen isään ja neuvonut tätä hakemaan lapsen yhteishuoltajuutta "isän vanhemmuuden palauttamiseksi". Kantelijan mielestä ylikonstaapeli oli asiassa selkeästi asettunut toisen asianosaisen puolelle, mikä ei voinut olla oikeutettua tai puolueetonta viranomaisen toimintaa. Lisäksi ylikonstaapeli oli käyttäytynyt asiassa epäasiallisesti ja sopimattomasti.

Saadun selvityksen mukaan ylikonstaapeli oli esitutkinnan aikana tavannut molemmat, sekä lapsen isän että äidin yhden kerran henkilökohtaisesti. Lapsen isä oli soittanut hänelle kaksi tai kolme kertaa. Ylikonstaapeli oli itse soittanut isälle vain kun oli ilmoittanut hänelle nyt kantelun alaisesta esitutkinnan päättämisestä. Äiti oli soittanut ylikonstaapelin muistikuvien mukaan kaksi kertaa. Äiti oli jättänyt hänelle myös soittopyynnön, mutta ylikonstaapeli ei ollut tavoittanut häntä puhelimitse useista yrityksistään huolimatta. Ylikonstaapelin mukaan lapsen isä oli esitutkinnan aikana kysynyt häneltä neuvoa, missä vaiheessa isän kannattaisi hakea huoltajuutta, jolloin ylikonstaapeli oli neuvonut isää odottamaan mahdollista rikosasian esitutkinnan päätöstä. Sopimattoman käyttäytymisen osalta ylikonstaapeli toteaa, että Turun käräjäoikeus oli tehnyt päätöksen kantelijan lapsen ja lapsen isän välisistä tapaamisista. Kantelija ei ollut noudattanut päätöstä. Ylikonstaapeli oli kantelijan oman edun vuoksi neuvonut häntä noudattamaan käräjäoikeuden päätöstä. Ylikonstaapelin mukaan hän oli puhelun ajan käyttäytynyt asiallisesti ja rauhallisesti. Kantelija oli käyttäytynyt puhelun aikana sopimattomasti ja alkanut huutaa hänelle puhelimesta, jolloin ylikonstaapeli oli joutunut rauhoittamaan häntä.

Oikeusohjeet

Perustuslain 21 §:n mukaiseen hyvään hallintoon kuuluu muun muassa se, että viranomaiset käyttäytyvät asiallisesti, myös puhelinkeskustelussa. Epäkohtelias käyttäytyminen ei kuulu hyvään hallintoon.

Valtion virkamieslain 14 §:n 2 momentin mukaan virkamiehen on käyttäydyttävä asemansa ja tehtäviensä edellyttämällä tavalla.

Poliisilain 9 c §:n mukaan poliisimiehen on virassa ja yksityiselämässään käyttäydyttävä siten, ettei hänen käyttäytymisensä ole omiaan vaarantamaan luottamusta poliisille kuuluvien tehtävien asianmukaiseen hoitoon. Arvioitaessa poliisimiehen käyttäytymistä otetaan huomioon myös hänen ase-

mansa ja tehtävänsä poliisihallinnossa.

Kannanotto

Poliisimiehen käyttäytymiselle on lainsäädännössämme edellä todetuin tavoin asetettu erityisen korkeat vaatimukset. Yksittäiselle poliisimiehelle tämä merkitsee sitä, että hänen on muistettava käyttäytyä asiallisella, luottamusta herättävällä tavalla, sillä poliisimiehen itsestään antama kuva välittyy yleensä kansalaisen silmissä koko poliisikuntaa koskevaksi.

Mitä tulee kantelun tarkoittaman kaltaisiin tilanteisiin, totean yleisellä tasolla, että poliisin tulisi käsitykseni mukaan olla erityisen pidättyväinen ja mahdollisuuksien mukaan välttää neuvojen antamista asiassa, joka liittyy jotenkin esitutkintaan. Poliisin tulisi mahdollisuuksien mukaan välttää sanavalinnoillaan antamasta viranomaisen kanssa asioivalle henkilölle sellaista kuvaa, että hänen elämäntyyliään tai valintoja jollain tavoin kyseenalaistettaisiin, tuomittaisiin tai väheksyttäisiin.

Puhelinkeskustelujen sisältöä jälkikäteen arvioitaessa ei ole kuitenkaan mahdollista saada autenttista kuvaa siitä konkreettisesta tilanteesta, jossa näkemyksiä oli puolin ja toisin esitetty, eikä myöskään siitä sävystä, jolla keskustelua oli käyty. Viimeksi mainittu on myös hyvin pitkälti sellainen subjektiivinen kysymys, joka saatetaan henkilöstä riippuen kokea eri tavoin mutta johon keskustelukumppaneihin nähden ulkopuolinen keskustelua kuulematon arvioija ei voi ottaa kantaa. Myös on mahdollista, että mikäli puhelun aihe itsessään koetaan syystä tai toisesta epämiellyttäväksi, tämä voi vaikuttaa myös kokemukseen puhelun sävystä.

Tästä syystä asia ei tältä osin johda toimenpiteisiin.

4

TOIMENPITEET

Saatan edellä kohdassa 3.2.1 esittämäni käsitykseni virheellisestä menettelystä ylikonstaapelin tietoon. Tässä tarkoituksessa lähetän hänelle kopion päätöksestäni.

Saatan edellä kohdassa 3.2.1 lausutun käsitykseni esitutkintapöytäkirjan allekirjoittamishetkestä ja sen vaikutuksesta komisarion ja ylikonstaapelin tietoon. Samalla kiinnitän vastaisen varalle heidän huomiotaan tutkinnanjohtajan ja tutkijan väliseen tehtäväjakoon.

Muihin toimenpiteisiin kantelukirjoitus ei anna aihetta.

Annan tämän vastaukseni tiedoksi Länsi-Suomen lääninhallituksen poliisiosastolle ja Turun pääpoliisiaseman apulaispäällikölle.

Tämän asian asiakirjat ovat viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain 24 §:n 1 momentin 26 kohdan nojalla salassa pidettäviä.